

Raport cumulativ privind mersul dezbaterilor pe platforma MediaForum.md. Profesionalizare Media

Martie 2017 - Mai 2018

Informații generale

În intervalul martie 2017 - mai 2018 la compartimentul „Profesionalizare Media” s-au desfășurat 9 dezbateri. Au fost abordate teme specifice referitoare la activitatea curentă a jurnaliștilor din diferite segmente ale presei - online, print sau TV.

Temele și mersul dezbaterilor

1. **„Autocenzura - nimeni nu vorbește despre ea cu text deschis, dar simțim că ea există!”**. Moderatoarea Mariana Rață a abordat subiectul autocenzurii, argumentând că aceasta este, în prezent, „una dintre cele mai grave și răspândite forme de limitare a libertății presei în întreaga lume”, generată de teama managerilor de presă de a pierde finanțarea de la patronii-politicieni sau contractele de publicitate cu importanți agenți economici. Situația este valabilă cu precădere pentru Republica Moldova, unde mari instituții de presă sunt conectate la cercuri politice finanțatoare. *„Jurnaliștii se autocenzurează de frică să nu deranjeze patronii sau să își piardă locul de muncă”*, a argumentat moderatoarea, care a încercat să îi invite la o discuție sinceră pe jurnaliști, îndemnându-i să recunoască dacă au avut cazuri în care s-au autocenzurat.

Dezbaterea a fost lansată la 2 aprilie 2017, generând comentarii atât pe forum, cât și pe Facebook. Participanții au avansat opinii potrivit cărora fenomenul autocenzurii este determinat de situația din țară în ce privește proprietatea media. *„Autocenzura este determinată de cât de multă libertate acordă politicul celor care fac meseria de jurnalist. Frica de eventuale procese de judecată sau de amenințările din partea protagoniștilor unor investigații jurnalistice sunt un factor important care determină jurnaliștii să se autocenzureze”*, sunt doua dintre concluziile moderatoarei formulate în raportul despre desfășurarea dezbaterii. Mariana Rață a recomandat, drept remedii, formarea și

menținerea unei solidarități a jurnaliștilor față de tentativele de limitare a libertății de exprimare. Ea le recomandă jurnaliștilor ca, atunci când „simt nevoia de a se autocenzura”, să discute cu superiorii, cu echipa, astfel încât să se poată ajunge la un numitor comun. *„Clarificarea din start cu editorii a politicii editoriale a instituției media, astfel încât aceasta să corespundă propriilor valori și interese ale jurnalistului”*, este o altă recomandare făcută de Mariana Rață.

2. „Ar trebui fotografiile să se implice în scenele pe care le surprind în obiectiv?”

Reporterul-fotograf Elena Covalenco a abordat un subiect-dilemă pentru jurnaliști: ce fac în cazul în care filmează sau fotografiază scene fierbinți, în care se comit abuzuri? De exemplu, astfel de scene pot avea loc în timpul mitingurilor de protest, când pot avea loc rețineri sau ciocniri violente între forțele de ordine și manifestații. Moderatoarea a citat opinii ale unor fotografi cunoscuți, care susțin că misiunea jurnalistului este de a surprinde realitatea și a nu o modifica prin implicarea sa. Elena Covalenco a avansat propria opțiune: *„Părerea mea este că fotograful ar trebui să intervină atunci când este martorul unui abuz sau când vede cum alte persoane sunt agresate sau lovite cu pietre. Chiar dacă pentru un fotoreporter contează foarte mult să obțină imagini unice nu poți să nu vii în ajutor celor care sunt loviți sau înjosiți”*.

Participanții la discuție, și ei fotojurnaliști, au exprimat opinii diferite, care, în general pot fi rezumate într-o concluzie: totul depinde de situația concretă de pe teren, dar pe primul loc este viața și integritatea persoanei. *„Atunci când viața, integritatea unui om este în pericol, primează viața lui, nu fotografia ta. Pe de altă parte, implicarea prin fotografiere poate fi chiar arma care să salveze acea viață... Depinde, de fiecare dată, de situația din teren. Dar ierarhia valorilor trebuie să fie clară, oriunde ne-am afla”*, a scris unul dintre utilizatori. Iar altul, drept resursă de studiu pentru jurnaliști, a atașat la discuție un film de scurt metraj care reflectă subiectul dezbaterii.

În concluzie, moderatoarea și participanții au susținut că fotograful nu trebuie să denatureze realitatea, dar în situații de criză, cum ar fi, de exemplu, o calamitate sau accident, când echipele de salvare încă nu au sosit, dar există oameni care au nevoie de ajutor, fotograful trebuie să acorde acest ajutor. *„O fotografie cu moartea unui om care putea fi salvat de fotograf nu este o fotografie bună”*.

3. „Există norme de conduită ale jurnaliștilor și comunicatorilor pe Facebook?”

Moderatoarea Natalia Porubin a propus discutarea acestei teme după ce a observat pe Facebook diferite postări făcute de jurnaliști, aflate la limita deontologiei. Jurnalista a abordat subiectul prin prisma normelor deontologice, chiar dacă actualele prevederi ale Codului deontologic nu se referă la rețelele de socializare. *„Pentru un jurnalist rețelele de socializare înseamnă nu doar comunicarea cu prietenii, dar și posibilitatea de a-și promova articolele, de a dialoga cu sursele sau de a găsi idei pentru viitoare materiale. Dincolo de asta, jurnaliștii sunt și lideri de opinie într-o comunitate, de aceea postările lor pot influența mersul lucrurilor într-un domeniu sau altul. În cazul comunicatorilor, situația e*

și mai delicată, mai ales când aceștia reprezintă o instituție de stat, plătită din bani publici”, a argumentat moderatoarea discutarea temei. Scopul discuției a fost să culegem opinii de la jurnaliști referitoare la limitele comportamentului jurnaliștilor și comunicatorilor pe rețelele de socializare. La discuții au participat 8 persoane, jurnaliști și comunicatori.

Drept concluzii, Natalia Porubin a notat următoarele: 1. Rețelele de socializare sunt un mijloc foarte bun pentru promovarea articolelor, dar nu pentru implicarea jurnaliștilor în polemici care ar putea să dăuneze reputației lor profesionale sau ar putea afecta oameni de rând. 2. Jurnaliștii trebuie să respecte Codul deontologic și pe rețelele de socializare. 3. Și jurnaliștii, și comunicatorii ar trebui să aibă grijă de reputația lor profesională și să nu se compromită prin comentariile și postările pe care le fac. 4. Este inadmisibil ca un jurnalist să folosească limbaj licențios în mediul virtual, să insulte sau să jignească membrii comunității online, să fie agresiv în exprimare, apărându-și punctul de vedere sau să atace verbal persoane care au o altă opinie decât a lor. Moderatoarea a recomandat comunicatorilor care lucrează pentru o instituție publică să aibă două conturi pentru rețelele de socializare, unul pentru mesaje oficiale și promovarea instituției, iar al doilea – pentru comunicarea personală cu prietenii. De asemenea, ea a propus ca normele de comportament al jurnaliștilor pe Facebook să fie reglementate în codurile de etică internă ale instituțiilor de presă, după modelul celor de care dispun redacții precum Europa Liberă, Reuters, AFP.

4. **„Cum să facem investigațiile jurnalistice atractive?”**. Scopul dezbaterii moderate de jurnalista de investigație Anastasia Nani a fost de a identifica soluții pentru a face anchetele jurnalistice cât mai atractive din punct de vedere vizual, dar și al conținutului.

Dezbaterea a fost lansată pe data de 03.06.2017, iar la discuții au participat mai mulți jurnaliști de investigație de la Ziarul de Gardă, Rise Moldova, Centrul de Investigații Jurnalistice, un designer grafician cu experiență – Ștefan Grigoriță, precum și un manager responsabil de marketing de la MoldStreet – Aurel Stratan. În total au fost înregistrate zece comentarii.

Concluziile la care au ajuns majoritatea participanților este că o bună parte din cititori nu au timp sau pregătirea necesară pentru a putea asimila o investigație, la care un jurnalist sau câțiva au lucrat mai multe zile sau săptămâni, de aceea sunt necesare elemente de prezentare vizuală a conținutului, care ar face „consumul” investigației mult mai ușor și mai accesibil. Producerea de materiale video și colaje necesită cunoștințe și timp, de aceea unii participanți au pus problema angajării unui specialist care s-ar ocupa de ambalarea materialelor, chiar dacă aceasta înseamnă o cheltuială în plus pentru redacție. Totuși, a fost avansată ideea că redacțiile vor trebui să se adapteze la noile tendințe din jurnalism dacă își doresc să se mențină sau să crească - mai puțin text, mai multe grafice, fotografii, animații, video scurte.

În recomandările făcute moderatoarea a propus instruirea jurnaliștilor de investigație în domeniul multimedia, organizarea unor traininguri cu experți locali sau din afară, care ar

învăța jurnaliștii să creeze infografice, să filmeze și să monteze. Anastasia Nani a propus, de asemenea, popularizarea în breaslă a platformelor gratuite din Internet care oferă șabloane de infografice sau alte instrumente ce ajută la împachetarea atractivă și interactivă a conținutului investigațiilor jurnalistice. Alte două recomandări au fost publicarea unor teasere înainte de lansarea investigațiilor jurnalistice, dar și angajarea unui designer grafician care ar lucra pentru mai multe publicații specializate pe investigații.

5. **„Jurnalismul narativ - articolele kilometrice, chingile ziarului și eroii offline”**. Având în vedere că în ultimul an în presa online din Republica Moldova a început să se bucure de popularitate așa-zisul jurnalism narativ, pe platformă a fost abordat și acest subiect. Autoarea proiectului Oameni și Kilometri, specializat anume pe acest tip de jurnalism, Polina Cupcea, a acceptat să expună câteva dintre principiile de bază ale acestui gen jurnalistice și să invite colegii la o discuție despre modalitățile de storytelling. În textul de argumentare a dezbaterii, ea a explicat în detalii ce înseamnă jurnalism narativ și cum se ajunge la articole „kilometrice”.

Moderatoarea i-a invitat pe jurnaliști să mediteze asupra faptului dacă o mai mare prezență în presa online a longreadurilor ar fi de interes pentru public. Ea s-a întrebat, de asemenea, dacă ar fi jurnaliștii interesați și dispuși să facă astfel de materiale. Unii participanți la discuție au fost sceptici față de presupunerea că jurnalismul narativ ar putea deveni o predilecție pentru mai multe redacții, invocând diferite circumstanțe obiective: pentru a scrie un longread reporterul trebuie să petreacă cu eroii săi zile sau chiar săptămâni, ceea ce nu-și vor putea permite prea multe redacții. De asemenea, având în vedere că acest gen presupune o împletire dintre activitatea reportericească propriu-zisă și cea literară, e puțin probabil ca jurnalismul narativ să poată fi practicat la scară largă. Una dintre propunerile enunțate de utilizatori a fost că reporterii ar putea „sacrifica” câteva week-enduri pentru a realiza longreaduri, iar apoi, la final de an, să le publice într-o broșură. Majoritatea au fost de acord că un astfel de jurnalism trebuie practicat și promovat, inclusiv pentru a educa publicul să citească, nu doar să „scaneze” titlurile și intertitlurile știrilor.

6. **„Cazul Constantin Grigoriță: lipsă de solidaritate între jurnaliști sau elementară nepăsare”**. Dezbaterea, la fel ca altele de pe platforma MediaForum.md, a fost lansată, practic, în regim de urgență, adică a fost dictată de un eveniment curent care a afectat/influențat comunitatea jurnaliștilor din Republica Moldova: interzicerea accesului la evenimentele de la Președinția Republicii Moldova pentru fotoreporterul Constantin Grigoriță. Moderatorul Pavel Păduraru a făcut paralelă cu practici din alte țări, insistând asupra faptului că numai în regimurile totalitare pot fi întâlnite astfel de practici, când jurnaliștii nu sunt primiți la evenimentele publice.

Participanții la discuție, 14 la număr, au criticat jurnaliștii pentru lipsă de solidaritate, dar și autoritățile, care își permit un asemenea comportament și îngăduiesc accesul la informație. Unii au propus soluții. *„Există, în opinia mea, câteva pârgii care l-ar determina pe președinte să revină în albia relațiilor normale cu jurnaliștii. Boicotul evenimentelor cu*

participarea lui Dodon... Eu mă gândesc ca ar fi o soluție ca toate materialele despre președintele actual să aibă un disclaimer de genul "Autorii acestui articol își exprimă protestul și condamnă acțiunile președintelui Igor Dodon în legătură cu tratamentul inegal al tuturor cetățenilor, discriminare și intoleranță (nr. articolelor din Constituție care sunt astfel încălcate) și refuzul de a permite fotoreporterului Constantin Grigoriță de a fi prezent la evenimentele cu participarea șefului statului", a propus Aurel Stratan.

„În ultimul timp, când majoritatea jurnaliștilor din R. Moldova lucrează în interesul unei singure persoane, aceștia au pierdut în mare parte simțul solidarității. Cel mai jenant este faptul că, deși, în urma apelurilor noastre de a veni în sprijinul lui Constantin Grigoriță, mulți colegi de-ai noștri și-au anunțat susținerea și au propus unele soluții, în realitate nimeni nu a făcut nimic în această privință. (...) Uneori, am impresia că jurnaliștii noștri de astăzi caută doar profit personal din orice acțiune. Altfel nu-mi pot explica indiferența colegilor noștri față de cazul Grigoriță. Pe de altă parte, cred că această atitudine a apărut și din cauza că o mare parte a jurnaliștilor noștri au renunțat la practica de a produce știri, obișnuindu-se să copieze texte la greu, ceea ce reprezintă o lovitură foarte dureroasă adusă meseriei. Acest lucru conduce mai întâi de toate la lipsă de responsabilitate care, la rândul său, naște sentimentul de indiferență atât față de munca pe care o faci, cât și față de colegii tăi care au nevoie de susținere în unele situații mai dificile”, a notat Pavel Păduraru în concluziile trase după încheierea dezbaterii. El a recomandat jurnaliștilor să nu se acuze între ei pe nedrept și să încerce să fie solidari în cauze comune. „Într-un caz ca cel al lui Constantin Grigoriță, cred că instituțiile de presă ar trebui să se autosesizeze neapărat și, făcând cunoștință cu propunerile participanților la forum, să organizeze și acțiuni concrete în sprijinul fotografului. Sunt convins că de data aceasta solidaritatea presei ar fi putut să schimbe situația și Grigoriță să fie admis la conferințele de presă și briefingurile președintelui țării. În urma acestui gest colegial, nu ar fi avut de pierdut nimeni, nici chiar angajații mass-media controlate de guvernare sau partidul de guvernământ”, a conchis moderatorul.

7. „Scurgeri de informații sau cum presa este folosită de instituțiile de stat”. Scopul acestei dezbateri moderate de jurnalista de investigații Mariana Rață a fost să atragă atenția jurnaliștilor asupra „capcanelor” în care se pot lasă prinși atunci când acceptă să publice informații neverificate, strecurate de diverse surse, în special din cadrul unor instituții închise. Moderatoarea a împărtășit o experiență proprie, care a pus-o în situația să publice un fals și a recomandat colegilor să verifice serios proveniența informațiilor, dar și scopul urmărit de cei care le furnizează.

La dezbateră în care s-au implicat 7 jurnaliști au fost expuse și alte situații în care persoane din anumite structuri guvernamentale au încercat să folosească presa pentru a răspândi diverse informații. Concluzii formulate de moderatoare în raportul final: jurnalistul are obligația să pună la îndoială orice i se comunică, mai ales când această informație îi este servită fără să o fi cerut; unele scurgeri de informații vin de la oameni de bună credință, care s-au săturat să vadă ilegalitățile colegilor sau șefilor, dacă ele sunt veridice și pot fi demonstrate, este bine să fie folosite, chiar dacă, într-un final, beneficiază cineva

de pe urma articolului; există cazuri în care scurgerile de informații sunt mediatizate pentru a scoate pe cineva din sistem și de a-i elibera locul altuia docil. De asemenea, Mariana Rață a recomandat jurnaliștilor să cântărească, înainte de a prelua o informație suspectă, dacă aceasta într-adevăr este de interes public, iar dacă e vorba despre persoane care nu sunt publice, să se convingă de faptul ca interesul public justifică intervenția în viața privată a persoanelor simple care ar putea avea de suferit.

8. „Offline-urile de orice fel: ar trebui jurnaliștii să meargă la ele”? Plecarea, în luna aprilie 2018, a unui grup de jurnaliști în Turcia, la o clinică privată implicată într-un scandal, pe cheltuiala clinicii, a făcut ca în breaslă să fie abordate mai multe teme legate de riscurile care le implică pentru credibilitatea și independența jurnaliștilor astfel de gratificări. Astfel, a revenit în actualitate și tema reuniunilor numite convențional offline-uri, pe care unii politicieni sau oameni de afaceri obișnuiesc să le organizeze pentru jurnaliști. Scopul acestei dezbateri a fost de a stabili în ce măsură participarea la ele poate afecta activitatea jurnalistică sub aspect deontologic.

„În anumite perioade, presa de la noi abundă de declarații făcute de anumite oficialități în cadrul unor astfel de offline-uri. În acest sens, excela într-o vreme Igor Dodon, atât până a fi ales în funcția de șef al statului, cât și imediat după ce a devenit președinte. Offline-urile de la noi, de cele mai multe ori, capătă forma unor recepții la care se oferă bucate și vinuri din belșug. În aceste condiții, este firesc să ne întrebăm dacă nu cumva discuțiile de acest fel, purtate într-un cadru neoficial, se transformă într-un “măr otrăvit” oferit pentru ademenirea jurnaliștilor”, a argumentat abordarea temei moderatorul Corneliu Rusnac, redactor-șef la Radio Chișinău.

La dezbateri au participat 9 persoane, unele cu câte două comentarii, care au lansat diverse idei. Jurnalistul Vlad Bercu s-a arătat dezamăgit de orice fel de offline-uri, întrucât în urma celor la care a participat a rămas cu impresia că “se întâlnește o „gașcă”, aleasă de cineva, pentru a promova pe cineva, în marea majoritate politicieni sau proiecte economice, pentru a face lobby pentru ceva sau cineva”. Un punct de vedere similar a exprimat și jurnalista Virginia Roșca. Nici ea nu vede utilitatea acestor offline-uri pentru jurnaliști. Ea consideră că ziariștii pot obține informațiile necesare în discuții pe viu sau la telefon cu sursele lor. În schimb, jurnalistul Corneliu Ciobanu crede că offline-urile nu au cum să-i influențeze în vreun fel pe jurnaliștii integri. El consideră că un bun profesionist va avea capacitatea să relateze corect de la evenimente sau să facă investigații inclusiv despre un funcționar cu care a comunicat în timpul offline-urilor.

„Tema pe care am moderat-o a fost pe cât de interesantă, pe atât de controversată, pe alocuri. Părerile s-au împărțit, însă cei mai mulți dintre participanții la dezbateri consideră că, în general, offline-urile nu-și au rostul și că, de cele mai multe ori, ele sunt folosite ca platforme de manipulare de către cei care le organizează. Totuși, pentru jurnaliștii care respectă normele deontologice nu există nici un pericol. Ei pot participa nestigheriți la ele, iar atunci când vor trebui să folosească informația obținută în cadrul offline-urilor, o vor

aborda echidistant și nepărtinitor”, a concluzionat moderatorul Corneliu Rusnac în raportul final.

El a recomandat ca informația oferită de către organizatorii de offline-uri să fie abordată cu maximă prudență și verificată din surse alternative; instituțiile de presă să introducă în regulamentele de funcționare puncte referitoare la modul în care trebuie abordate offline-urile, astfel încât jurnaliștii să știe cum trebuie procedat exact atunci când se pune problema participării la ele. Moderatorul a avansat și ideea că offline-urile ar trebui înlocuite cu niște cluburi de presă la care ziaristii să fie cei care invită, iar oficialitățile să se afle pe post de invitați. În felul acesta mingea se va afla pe terenul jurnaliștilor și ei vor putea controla situația.

9. „Cum influențează migrația jurnaliștilor calitatea jurnalismului din țară”? Pentru a putea modera această dezbatere, moderatoarea Elena Robu, o jurnalistă care a făcut carieră în Republica Moldova, dar s-a mutat de curând în Franța, a făcut un bilanț aproximativ al pierderilor de capital uman pe care l-a suferit breasla jurnalistică moldovenească în urma exodului populației. Ea a numărat în jur de 60 de jurnaliști care ar fi plecat în ultimii ani peste hotare.

Jurnalista s-a întrebat dacă asta este o pierdere sesizabilă pentru jurnalismul autohton și, în același timp, a prezentat drept soluție o practică răspândită printre jurnaliștii plecați - activitatea pe blog.

Participanții la discuție au notat că cei plecați nu ar trebui condamnați, indiferent că mai au legătură cu profesia sau nu. Moderatoarea a avansat ideea că în era tehnologiilor informaționale tot mai dezvoltate, jurnalismul nu mai este o profesie strict legată de un anumit loc și poate fi practicat și la distanță. Ea a recomandat jurnaliștilor plecați să continue să scrie despre țară și problemele ei și să aibă o atitudine civică corespunzătoare față de procesele care se petrec aici.

Concluzii și Recomandări

Principalele recomandări făcute de moderatorii la rubrica Profesionalizare sunt:

- Autocenzura este determinată de cât de multă libertate acordă politicul celor care fac meseria de jurnalist. Frica de eventuale procese de judecată sau de amenințările din partea protagoniștilor unor investigații sunt un factor important care determină jurnaliștii să se autocenzureze, de aceea este necesară, drept remediu, formarea și menținerea unei solidarități a jurnaliștilor față de tentativele de limitare a libertății de exprimare.
- Atunci când „simt nevoia de a se autocenzura”, jurnaliștii ar trebui să discute cu superiorii, cu echipa, astfel încât să se poată ajunge la un numitor comun.

- Clarificarea din start cu editorii a politicii editoriale a instituției media, astfel încât aceasta să corespundă propriilor valori și interese ale jurnalistului este un alt remediu împotriva autocenzurii.
- Implicarea fotografiilor în evenimentele pe care le surprinde în obiectiv este chiar recomandată atunci când în joc e pusă viața sau sănătatea unor oameni. Implicarea atunci când e vorba despre tabere beligerante sau politice este nedeontologică.
- Jurnaliștii trebuie să respecte Codul deontologic și pe rețelele de socializare. Și jurnaliștii, și comunicatorii ar trebui să aibă grijă de reputația lor profesională și să nu se compromită prin comentariile și postările pe care le fac.
- Este inadmisibil ca un jurnalist să folosească limbaj licențios în mediul virtual, să insulte sau să jignească membrii comunității online, să fie agresiv în exprimare, apărându-și punctul de vedere sau să atace verbal persoane care au o altă opinie decât a lor.
- Comunicatorii care lucrează pentru instituții publice ar trebui să aibă două conturi pentru rețelele de socializare, unul pentru mesaje oficiale și promovarea instituției, iar al doilea – pentru comunicarea personală cu prietenii.
- Normele de comportament al jurnaliștilor pe Facebook să fie reglementate în codurile de etică internă ale instituțiilor de presă, după modelul celor de care dispun redacții precum Europa Liberă, Reuters, AFP.
- Jurnaliștii de investigație ar trebui instruiți în domeniul multimedia, ca să creeze infografice, să filmeze și să monteze. Platformele gratuite din internet care oferă șabloane de infografice sau alte instrumente care ajută la împachetarea atractivă și interactivă a conținutului investigațiilor jurnalistice ar trebui popularizate în breaslă, ca să fie utilizate mai mult de către jurnaliști și editori.
- Ca să atragă mai mulți privitori/cititori, redacțiile ar trebui să publice teasere înainte de lansarea investigațiilor jurnalistice, dar și să angajeze un designer-grafician care ar lucra pentru mai multe publicații specializate pe investigații.
- În cazul în care unui jurnalist i se încalcă dreptul de acces la informație, inclusiv accesul fizic în unele încăperi/locuri publice, instituțiile de presă ar trebui să se autosesizeze și să organizeze acțiuni concrete în sprijinul colegului vizat.
- Jurnaliștii ar trebui să cântărească, înainte de a prelua o informație suspectă, dacă aceasta într-adevăr este de interes public, iar dacă e vorba despre persoane care nu sunt publice, să se convingă de faptul ca interesul public justifică intervenția în viața privată a persoanelor simple care ar putea avea de suferit.
- Informația oferită de către organizatorii de offline-uri ar trebui tratată cu maximă prudență și verificată din surse alternative.
- Instituțiile de presă ar trebui să introducă în regulamentele de funcționare puncte referitoare la modul în care trebuie abordate offline-urile, astfel încât jurnaliștii să știe cum trebuie procedat exact atunci când se pune problema participării la ele.
- Offline-urile ar trebui înlocuite cu niște cluburi de presă la care ziariștii să fie cei care invită, iar oficialitățile să se afle pe post de invitați. În felul acesta jurnaliștii vor putea controla situația.

- Jurnaliștii plecați din țară pot contribui în continuare la informarea populației și cultivarea unei atitudini civice sănătoase la cetățeni.